

ג. ר' מאיר סבר שבשבת אדם אוכל יותר מפני שיש לפתנים (רמב"ם בפיהמ"ש, רבנו יהונתן הכהן מלונגיל על הרי"ף כז ע"א. ואפשר לבאר כוונתם שכיון שמלפת בהם הפת, אוכל הרבה יותר פת בעזרתם. אמנם בחידושי המאירי כתב בסתם: ריבוי מעדנים שיש לו שמרבים בתאות המאכל. עכ"ל. ובבית הבחירה כתב: שמתוך מטעמים המוכנים לו בשבת, הוא מוסיף אף באכילת הפת. עכ"ל. ואולי זו ג"כ כוונת הרמב"ם ורבנו יהונתן, ודו"ק. והנה לפנינו אין מבואר בפיהמ"ש לרמב"ם טעמו של רבי יהודה, אך במהד' הרי"ף קאפח המשיך הרמב"ם שם בטעמו של רבי יהודה, כרכנו חננאל וסיעתו דלעיל, וז"ל: 'מחמת ריבוי הפירות והמשקאות שממלאים כריסו'. אמנם בפיהמ"ש לכלים שם כתב: מחמת מציאות היין והשכר מרפיץ את האסטומכא וימעט האוכל. עכ"ל. ומשמע דאין זה בגלל עצם ריבוי אכילה ושתייה שממלא הכרס, אלא מחמת ריבוי השתייה שגורם למעט באכילה. ודו"ק. והמאירי בחידושו ובבית הבחירה כאן כתב כמו הרמב"ם בפיהמ"ש מהד' הרי"ף קאפח, וכ"כ רבנו יהונתן הכהן מלונגיל שם, דבשבת שבע במיני מתיקה וממלא בהם כרסו במקום הפת).

ולכאורה קשה, וכי חולקים רבי מאיר ורבי יהודה במציאות, פוק חזי מאי עמא דבר מתי אוכלים יותר הרבה, בחול או בשבת. ועוד, אם כוונת שניהם להקל דסגי בסעודה קטנה, מה איכפת לי אם היא של חול או של שבת, שיגידו שהשיעור הוא סעודה קטנה, ודיינו!

ויש לומר, דעיקר מחלוקתם האם כיון שמניח את עירובו בחול - נמדד בסעודת חול, או כיון שמניח עירובו לצורך שבת - נמדד בסעודת שבת. ולכו"ע מרוב מעדנים אוכלים בשבת יותר, אך מי שאין לו מעדנים אוכל בשבת פחות. וא"כ לפי רבי מאיר יוצא קולא רק בעשיר שדרכו בשבת מעדנים, אבל בעני יוצא חומרא. ובהיפך לרבי יהודה יוצא קולא רק בעני שאין לו מעדנים בשבת, אבל בעשיר יוצא חומרא. וזה מה שאמרו במשנה 'זה וזה מתכוונים להקל' דהיינו עיקר כוונתם היה להקל, רבי מאיר לעשיר ורבי יהודה לעני, אבל באמת יוצא גם חומרא, לרבי מאיר בעני ולרבי יהודה בעשיר (תפארת ישראל יכין אות ח. ועי' מגדים חדשים דהקשה בסוגיין ממה דאיתא ברש"י ביצה טז ע"א ובתענית כז ע"ב שבשבת אוכלים יותר משום נשמה יתירה, ע"ש. ולפי דברי התפארת ישראל הנ"ל מיושב, ודו"ק).

'כמאן סבירא ליה? כרבי מאיר סבירא ליה, אנא נמי כרבי מאיר סבירא לי' - יש מדייקים מכאן דהלכה כרבי מאיר (בית יוסף סי' תט אות ז בהבנת דברי הרא"ש סי' ג שכן נראה מדברי הרי"ף, וכן לכאורה משמעות הטור שם). אך יש אומרים דהלכה כרבי יוחנן בן ברוקא דבהמשך המשנה, או כרבי שמעון (בקרובן נתנאל שם אות פ ביאר בדעת הרא"ש דהרי"ף פסק כרבי יוחנן בן ברוקא לגבי עירוב וכרבי שמעון לגבי טומאה. ועי' מאמ"ר שם ס"ק ח דכ"ה משמעות הרי"ף באמת, ולשון הרא"ש קשה, ומשמעות רבנו ירוחם דהרא"ש נחלק על הרי"ף בזה, ע"ש, ותמה שלא מצא לשום אחד מהאחרונים שהעיר בדברי הב"י בזה. והרמב"ם פ"א מהל' עירובין ה"ט ושו"ע סי' תט סעי' ז פסקו כשהוא כשש ביצים, ועי' מש"כ לעיל פ ע"ב, ואכמ"ל. ועי' היטב בלשון הלבוש שם, ובכ"ה ח ס"ק מד, ודו"ק. וע"ע גאון יעקב באריכות).

דף פה

(ע"ב) 'אם יש שם תפיסת יד של בעל הבית' - פרש"י: שיש לבעל הבית מקום בדירתו של זה, שנותן שם כליו להצניע. עכ"ל. ויש בזה כמה דעות:

יש אומרים: צריך שיהיה תנאי מוסכם מראש שיש לבעה"ב רשות להניח כליו במקום מסוים אם ירצה (תויו"ו מ"ד וערוה"ש סי' שע סעי' ה מדיוק לשון רש"י ומרדכי ומהרי"ק, וכ"כ נשמת אדם כלל עג ס"ק ב ממשמעות הריטב"א, וכ"פ המשנ"ב סי' שע ס"ק יא, וכתב בשעה"צ שם ס"ק ח דכן משמע ברבנו חננאל ובאור זרוע).

יש אומרים: לא צריך שיהיה לו רשות להניח כליו במקום מסוים, אלא מדובר שהניח כליו במקרה בערב שבת והם נמצאים עכשו בדירת השוכר (ב"ח ממשמעות רש"י, התויו"ט בתחילת דבריו, והנשמת אדם במסקנתו ע"פ דעת הרמב"ם וטוש"ע).

יש אומרים: אם יש לבעה"ב רשות להניח כליו במקום מסוים - אף שעכשו אין כליו שם - מהני (פמ"ג. והמשנ"ב סי' שע ס"ק י ובשעה"צ שם אות ז כתב דמהרשב"א ובית יוסף מוכח דלא כפמ"ג, וכ"פ חיי אדם).

'תפיסת יד של בעל הבית' - דוקא של בעל הבית, אבל אם אדם אחר שאינו המשכיר או המשאל יש לו רשות להניח שם חפציו וכדו' - אוסר (בית יוסף סי' שע שכן נראה מדברי הרמב"ם בפ"ד מהל' עירובין, וכ"כ מהדברי הטור שם, וכ"כ המרדכי סי' תקכו, ומהרי"ק בשורש מז, וכ"פ בשו"ע שם סעי' ב. ועי' בשו"ת קנין תורה ח"ב סי' פא שמסתפק בבתים השייכים לביהכ"נ ומושכרים לאחרים, ויש לגבאי ביהכ"נ תפיסת יד בבתים, אם מועיל, ומצדד לומר שאין ביהכ"נ חשוב

כבעה"ב, וממילא לא מיקרי תפיסת יד. נתיבות שבת פכ"ז סעי' יב הע' מה. ועע"ש סעי' טו הע' נח בשם ספר ערך שי שכתב שצריך תפיסת יד בחדר שאוכלים בו, וכ"כ בשו"ת בצל החכמה ח"ה סי' קמ בשם שו"ת מי יהודא או"ח סי' מז, ונשאר נתיבות שבת שם בצ"ע. ועע"ש הע' נט אם החפצים המונחים שם הם לצורך השוכר, האם נקרא תפיסת יד בעה"ב).

'...תפיסת יד של בעל הבית אינו אוסר' - יש גורסין 'עליו', ולומדים מזה דדוקא על בעל הבית אינו אוסר, וכגון שאין דיורין בחצר אלא השוכר ובעה"ב, אבל אם יש עוד דיורין בחצר, והעירוב נמצא אצל אחד השכנים - מתוך שאוסר עליהם אוסר על בעה"ב (רבנו יהונתן הכהן מלוניל על הרי"ף כח ע"א בשם יש מן הרבנים', וכן היא הגירסא במשניות שבריי"ף שם ושבירושלמי. והובא בבית יוסף סי' שע, והרמ"א העתיק כן בהגהה שם. ומש"כ ד'העירוב נמצא אצל אחד השכנים', משום דאם העירוב נמצא אצל המשכיר שיש לו תפיסת יד באחד הבתים - אינו צריך לתת עירוב, כדלהלן שבת שהעירוב מונח בו א"צ ליתן פת, וא"כ גם הבתים שבהם מונחים תפיסתו א"צ לתת עירוב, דחשיבי ביתו. וכ"כ המשנ"ב ס"ק יג בשם הפמ"ג ושו"ע הגר"ז. והנה כל זה לדעת הרמ"א שפסק כרבנו יהונתן, אבל החזו"א סי' צ [כון] ס"ק מ צידד שאינו להלכה, ושכן מוכח ברשב"א [סד ע"א] ובשו"ע להלן סי' שפד סעי' ב, ותימה על הרמ"א שפסק כאן בפשיטות כרבנו יהונתן, ונראה דיש להקל דמהני תפיסת יד אף כשעירובם במקום אחר).

'כל מקום שאמרו הדר שם אינו אוסר - הנותן את עירובו אינו עירוב, חוץ מבית שער של יחיד' - מבואר דבבית שער של יחיד, אע"פ שהדר שם אינו אוסר, מ"מ המניח שם עירובו - הוי עירוב. והטעם הוא לפי שבבית שער של רבים - הרבים עוברים שם דרך בית השער, ולא חשיב דירה אלא חצר, והמניח עירובי חצרות בחצר לא הוי עירוב (רבנו יהונתן הכהן מלוניל על הרי"ף כח ע"א), משא"כ בית שער דיחיד חשיב דירה.

אמנם הרמב"ם (פ"א מהל' עירובין ה"ט, ופ"ד ה"ח) כתב להיפך, שבבית שער של יחיד אוסר עליו אבל המניח שם אין עירובו עירוב. וכתב המגיד משנה (שם) דהיתה לרמב"ם גירסא הפוכה בגמרא: 'כל מקום שאמרו הנותן את עירובו אינו עירוב - הדר שם אינו אוסר, חוץ מבית שער דיחיד'. ומה שהרשב"א קיים גירסא דידן לפי הרמב"ם, והעמיד דבריו בדרך אחרת - אי אפשר להולמה. עכ"ד. והבית יוסף (ריש סי' שע) האריך בזה, ועל דבריו האריכו עוד הב"ח והפרישה (עי' בפרישה שכתב 'כל דבריו נפלאים ונוראים עמוק עמוק מי ימצאנו', והב"ח כתב 'ולפי שרב גדול הוא ומימיו אנו שותים - לא מזיגנא רישא אבי סדיא עד דמהפיכנא ליישב דבריו', ואכמ"ל. ובשו"ע (סי' שסו סעי' ג) סתם דאין מניחים העירוב בבית שער, ולא חילק בין דרבים לדיחיד, משמע דאף בבית שער של יחיד אינו עירוב. ולעומת זאת בשו"ע (סי' שע סעי' א) סתם דהדר בבית שער אינו אוסר, וג"כ לא חילק בין דרבים לדיחיד, משמע דאף בבית שער של יחיד אינו אוסר. וא"כ פסק דבית שער של יחיד אינו אוסר וגם עירוב, כמו בית שער דרבים. וכן היא מסקנתו ב"י לדעת הרי"ף והרמב"ם (ועי' בבאור הלכה סי' שסו שם ד"ה לאפוקי, שכתב דמשמעות השו"ע דגם בבית שער של יחיד אינו עירוב, אמנם בבאור הגר"א משמע דגם לשו"ע הוי עירוב, אלא שהשו"ע קרא 'בית שער' רק לבית שער דרבים, ולא דיחיד).

'בני חבורה שהיו מסובין וקדש עליהן היום, פת שעל השלחן סומכין עליהן משום עירוב ומשום שיתוף' - נחלקו בזה הראשונים:

יש אומרים: כל זה דוקא כשקנו את הפת בשותפות, דאם הפת רק של אחד מהם - צריך לזכות אותה לכולם (מגיד משנה פ"א מהל' עירובין הי"ט ממשמעות הרמב"ם).

ויש אומרים: אף כשהיתה הפת של אחד מהם, א"צ לזכות לכולם, שכיון שזימנא לאכול משלו על השלחן - הרי זיכה להם את הכל (תוספות לעיל עג סוע"א, רשב"א בעבוה"ק ש"ד סי' ד, והובא במגיד משנה שם, וכ"פ המשנ"ב סי' שסו ס"ק עג. וכן נראה מסתימת האחרונים. ועי' נתיבות שבת פל"א סעי' כט הע' עב דהביא מהחיי אדם דדוקא כשהיו מסובין קודם שקדש היום והמשיכו במסיבתם עד שקדש היום, אבל משום הזמנה לחוד שהזמינא מבע"י לאכול אצלו משחשיכה - לא חשיב שזיכה להם. ולכאורה ה"ה אם גמרו סעודתם מבע"י קודם שקדש היום, אע"פ שנשארה פת על השלחן - כיון שגמרו סעודתם חזר הפת להיות של בעה"ב. וצ"ע. עכ"ד. ועע"ש אי בעי סמיכה להדיא לשם עירוב, דבמשנ"ב סי' שעב ס"ק כב מבואר דצריך סמיכות להדיא לשם עירוב, ולא נמצא בשאר פוסקים, וגם לא ברור אם צריכים סמיכה בדיבור דוקא או סגי אף במחשבה. וצ"ע. עוד הפנה שם לשו"ת מהרש"ם ח"ג סי' רצא, שכתב דאין ללמוד מכאן להחשיב כל פת שע"ג השלחן כשייכת למי שאוכל על שלחן חבירו, ונפק"מ לקידושי אשה, עי' שו"ע אהע"ז סי' כח סעי' יז ברמ"א, - די"ל דוקא כאן לגבי עירוב הקלו).

עירובי חצרות בבית שבחצר, שיתופי מבואות בחצר שבמבוי' - וכן הלכה, וכמו כן יכולים להניח שיתופי מבואות בבית שבחצר, דלא באו לאפוקי אלא שלא יניחו עירובי חצרות בחצר ושיתופי מבואות במבוי (רוב ככל הפוסקים, דלא כשיטת ר"י שהובא בתוד"ה בפת [לעיל ע"ב - עב ע"א. וכ"פ הטוש"ע סי' שפו סעי' א, ועי' ביאור הלכה שם ד"ה וא"צ. וע"ע גאון יעקב).

דף פו

'אלף ספינות בים וכנגדן אלף עיירות ביבשה' - נקט לישנא ד'וכנגדן' כדי ללמדנו שאינו גוזמא בעלמא (בן יהוידע יומא לה ע"ב לגבי רבי אלעזר בן חרסום, ובמגדים חדשים כאן חולק עליו ללא ראייה, ולא ידעתי למה. ועי' מהר"ץ חיות, וי"ל ע"ד).

'רבי מכבד עשירים, רבי עקיבא מכבד עשירים' - יש כמה פירושים בזה:

א. דוקא רבי ור' עקיבא, להם נאה לכבד עשירים, כיון שיידעו הציבור שאינם מכבד את העשירים בשביל ליהנות משלהם, דאינם צריך אותם, אבל לשאר אנשים יבואו לחשדם שמכבדים העשירים בשביל ליהנות מהם (מהר"ד פארדו בלמנצח לדוד [חלק החידושים]).

ב. דוקא רבי ור' עקיבא, מתוך שהם עצמם היו עשירים, לימדו את הציבור לכבד עשירים, כדי שהציבור יכבד את רבי ור' עקיבא בגלל עושרם ולא בגלל תורתם, כי לא רצו להשתמש בכתרה של תורה ליטול עטרה להתגדל בה (ליקוטי מהרי"ל בסוף הספר [סי' לה בדפ"ח] ששמע ממהר"ם סג"ל, הגרעק"א בגליון הש"ס בשמו, החיד"א בפתח עינים ושכ"כ פי' מצודת דוד על עין יעקב, החיד"א בשם הגדולים מע"ג מע' ר קונ"א סי' ג).

ג. אדם שיש לו עושר, הוא שפע קדוש שמשפיעים לו משמים, ואסור לזלזל בזה, ולכן חזר יעקב אבינו על פכין קטנים. ולכן יש לכבד את העשירים שזכו להיות כלי מוכן לקבל כל כך שפע משמים (החיד"א בפתח עינים בשם האר"י [וכתב לפ"ז מכאן תוכחה לעשירים שמבזבזים כספם לדברים שאינם הגונים, שמזלזלים בשפע קדוש שניתן לו משמים]).

ד. מכבדים רק את העשירים שעושים צדקה וחסד, וכדלהלן בגמרא 'בזמן שחסד ואמת מן יצורוהו', אבל עשירים שאינם עושים צדקה - עליהם הסוגיא במסכת ביצה (לב ע"ב, וע"ש ברש"י) 'עתיריי בבל יורדי גיהנם' (מהר"י י' חביב בעין יעקב).

ה. כל שכן שהיו מכבדים יותר מי שתלמיד חכם ולומד לשמה (ספר חסידים מהד' מקיצי נרדמים סי' תתתקלז, ועי' מגדים חדשים שכתב דפי' זה גם ילך לפמש"כ בליקוטי מהרי"ל הנ"ל, דזו היתה כוונת רבי ור' עקיבא שיתכבדו גם בעבור עושרם ולא רק בעבור תורתם [וממילא הכבוד עבור תורתם לא יהיה ניכר]).

ו. כשהיו מושיבים כל תלמיד בביהמ"ד לפי חכמתו, אם היו שוים בחכמה הלכו אחר ייחוס אבותיו. ורבי עקיבא ורבי חידשו דבשוים בחכמה ובייחוס - נלך אחר עושר (חידושי החתם סופר גיטין נט ע"א).

ז. ע"פ הגמ' בכתובות (קג ע"ב) ופרש"י שם דרבי צוה את בנו לכבד תלמידי חכמים רק בצינעה, וא"כ כאן איתא דאת העשירים היה מכבד בפרהסיא (מגדים חדשים, וגם זאת ע"פ ליקוטי מהרי"ל הנ"ל כדי שיכבדוהו עקב עשירותו ולא עקב תורתו).

ח. מתוך שהיה רבי בעל צדקות וכו', היה מכיר את מעלת העושר שהיא כדי להשפיע טובה לעניים מהוגנים וכדו', ומתוך טבעו הטוב סבר שכל העשירים מעריכים את העושר כמוהו לצורך זה, ולכן כיבדם (חידושי המאירי).

ט. יש לכבד כל אדם כפי ענינו, אם הוא חכם - מצד חכמתו, ואם הוא עשיר - מצד עשרו, ובלבד לכוונה טובה (המאירי בבית הבחירה, ודו"ק).

י. השם יתברך נתן לו עושר, א"כ מסתמא ראוי הוא לכבוד (קיצור שלחן ערוך סי' כט סעי' ג).

יא. הנפש באה ממקום עליון, שהממון בא ומשתלשל ומתהוה משם, והוא בחינת קדושה ושפע קדוש ואח"כ נתגשם למטה כדרך ההשתלשלות, ואמנם אסור להתאוות לממון, אלא רק למקום שהממון בא והשתלשל משם (ליקוטי מוהר"ן מהדו"ק סי' סח, ועי' בליקוטי תפילות סי' סח-סט [תתמט]).

וע"ע במגדים חדשים שציין לדברי ספר חסידים (סי' רפו) שכתב: אל יערב לך אם יכבדוך בשביל העושר, אלא בשביל החכמה והמוסר. עכ"ל [והוא ממבחר הפנינים שער החכמה]. ולכאורה סותר לדברי ליקוטי מהרי"ל הנ"ל. אך הביא דבספר נפש חיים (מע' כ סי' ו) כתב דלא קשיא, דליקוטי מהרי"ל איירי מה שאנשים אומרים, שעדיף שיכבדוהו בפייהם ובשפתותיהם בעבור עושרו ולא בעבור תורתו. אך בלבו עדיף שהוא יחשוב על הכבוד שנותנים לו שזה בעבור תורתו ולא